

NAJNEOBIČNIJE SUVREMENE SVJETSKE GRAĐEVINE

Zgrade kao neiscrpno vrelo ljudske imaginacije

PRIPREMILI:

Krešimir Regan i Branko Nadilo

Mnogi su suvremeni projektanti vrlo sugestibilni pa jedno uspjelo i atraktivno rješenje smjesta dobiva brojne replike i citate i stoga smo istaknuli zgrade koje su izvorne i originalne

U različitim se časopisima, stranim i domaćim, a osobito na internetskim portalima, često pojavljuju rang-liste raznovrsnih neobičnih svjetskih građevina, ponajprije stambenih i poslovnih zgrada. Radi se o popisima s dvadeset, trideset ili više građevina koji su vrlo subjektivni i pristrani, a često i bez ikakvih uočljivih ili shvatljivih kriterija. Nerijetko se međusobno miješaju suvremene zgrade s nekim zanimljivim starim zgradama čija je posebnost samo u tome što su se s vremenom zatekle u nekim neobičnim okolnostima. Svi su takvi popisi uvjetovani i podrijetlom autora (neovisno o tome jesu li u množini ili jednini), jer su uključene i neke zgrade, najčešće ame-

ričke, koje bi se teško uvrstile na neki prošireni popis neobičnih europskih ili čak hrvatskih građevina.

Svjesni svih slabosti bilo kakvih rang-lista u kojima nema mjerljivih kriterija i koje isključivo ovise o dojmu jednog ili više sastavljača, ipak smo odlučili izraditi, rangirati i obrazložiti jednu takvu listu neobičnih građevina. Činimo to ponajprije kako bismo informirali čitatelje kojima su možda neke obuhvaćene građevine manje poznate, ali bez ikakvih pretenzija i svjesni da bi svatko mogao popis promijeniti, nadopuniti ili drugačije rangirati. Odlučili smo predstaviti samo suvremene stambeno-poslovne zgrade jer namjena građevina nerijetko utječe

na njihovo oblikovanje. Pritom smo, da ne zamaramo čitatelje, izostavili gotovo sve zgrade o kojima smo u časopisu u posljednje vrijeme iscrpnije pisali, pa je naša rang-lista zapravo popis neobjavljenih neobičnih građevina što svakako utječe na njezinu vjerodostojnost. Stoga u popisu nema nikakvih zakrivljenih ili zarotiranih zgrada, pa ni slavne praške "kuće koja pleše", ali ni jedne od brojnih "otkačenih" zgrada genijalnoga austrijskog slikara, grafičara i arhitekta Friedensaicha Hundertwassera (1928.-2000.). S obzirom na to da je opći izgled i uključenost u prostor bio jedini kriterij, također nema ni nekih suvremenih kreativnih i razigranih rješenja stambenih zgrada koje će vjerojatno utjecati na buduće stambeno graditeljstvo.

Sastavili smo jednu rang-listu da bi informirali čitatelje, a predstavljamo suvremene poslovno-stambene građevine jer namjena često utječe na oblikovanje

Hundertwasserova toplana u Beču

Poznato je da su mnogi suvremeni projektanti vrlo sugestibilni i da jedno uspjelo i atraktivno rješenje, zahvaljujući ponajprije internetu, smjesta dobiva brojne replike i citate na svim stranama svijeta. Zato smo nastojali da među sličnim rješenjima istaknemo onu zgradu za koju držimo da je, s obzirom na vrijeme gradnje, bila izvorna i originalna.

Lista deset najneobičnijih suvremenih zgrada

1. Sharp centar za dizajn u Torontu

Prvi je na našoj listi deset najneobičnijih

suvremenih poslovno-stambenih zgrada višestruko nagrađivani *Sharp centar za dizajn* u Torontu, u sastavu prestižnoga Sveučilišta OCAD (Ontario College of Art and Design – Ontarijska visoka škola za umjetnost i oblikovanje), zapravo nadogradnja s prenamjenom starih sveučilišnih zgrada izgrađena i otvorena u rujnu 2004. Centar je nazvan po glavnim dobročiniteljima Rosalie i Isadore Sharp, a autor je hvaljeni britanski arhitekt Will Alsop iz londonske tvrtke *Alsop Architects* koji je projekt izradio u suradnji s projektantskom tvrtkom

Robbie/Young + Wright Architects Inc. iz Toronta. Zgradu je izgradila velika građevinska tvrtka *PCL* iz Toronta koja osim u Kanadi gradi u SAD-u, Australiji i na Karibima, a neobična je građevina brzo svrstana među najpoznatije gradske arhitektonske znamenitosti. Nadogradnja podsjeća na "ploču stola" i ima oblik bijelog paralelepipeda (9 m visine, 31 m širine i 84 m dužine) koji je prošaran uočljivim crnim motivima i stoji 26 m iznad tla na 12 šarenih nogu. Sastoji se od dva kata i sa zgradom ispod sebe povezan je liftom i stubišnom

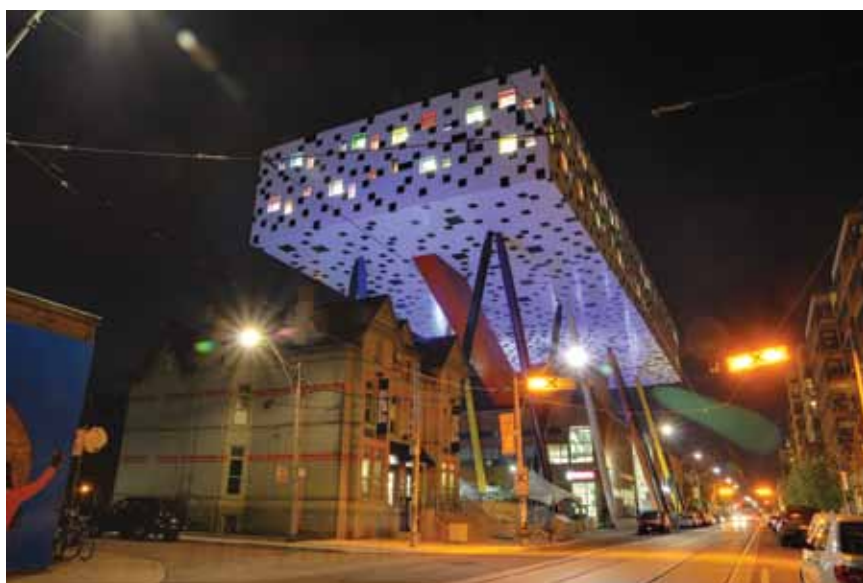
jezgrom koja je središte velike novonastale dvorane, a ujedno na svim razinama povezuje dvije postojeće sveučilišne zgrade. Centar stoji visoko iznad starijih zgrada, a zapravo je uobičajena konstrukcija u obliku sanduka koji učinkovito iskorištava raspoloživi prostor za predavaonice, kabinete, urede i studentski radni prostor.

Konstrukcija je ponajprije pridržana središnjom jezgrom i podsjeća na konzolni krak ovješene mosta s tim što jezgra ima ulogu pilona, a čelični stupovi ("noge stola") zamjenjuju ovješene kabale. Krak je dodatno pridržan čeličnim bočnim nosačem usidrenim u jezgri. Čelični su stupovi šuplji (promjera 1 m), a svaki teži 8166,7 tona. Izrađeni su u Pennsylvaniji i izvorno su bili namijenjeni plinovodu, a premazani su posebnim protupožarnim ("intumescent") bojama kojima su zaštićeni i svi ostali istaknuti čelični dijelovi zgrade. Jezgra je temeljena na posebnim 5 m visokim i ojačanim armiranobetonskim temeljima, dugim od 40 do 60 m, a šest je parova stupova temeljeno na armiranobetonskim stopama koje su dodatno ojačane čeličnim sidrima.

Zgrada *Sharp* centar za dizajn u Torontu

U obrazloženju RIBA svjetske nagrade 2004. arhitektu Willu Alsopu za *Sharp centar* stoji da je "hrabar, odvažan i pomalo sulud"

Zgrada *Sharp* centra noću

Arhitekt *Sharp centra* Will Alsop nagrađen je 2004. RIBA (Royal Institute of British Architects) svjetskom nagradom, a u obrazloženju je njegov projekt ocijenjen kao "hrabar, odvažan i pomalo sulud". Centar je dobio i posebnu nagradu za uklapanje u prostor te nagradu za tehničko rješenje kanadskih inženjera konzultanata. Inače je to inovativno rješenje, premda i vrlo skupo, svojevrsna naznaka kako treba graditi zahtjevne građevine u prostoru sa zgradama zaštićene graditeljske baštine. Alsop se ubraja među najpoznatije britanske arhitekta, odmah uz lordove Richarda Rogersa i Normana Fostera i dobitnik

je praktički svih međunarodnih arhitektonskih nagrada. U svijetu su mu najpoznatije izvedene građevine termoelektrana *Yorker* u New Yorku i preuređenje obale *Clarke* u Singapuru. Ipak njegovi se projekti relativno rijetko izvode i prema vlastitom priznanju izvedeno mu je tek 10% projekata.

2. Vinarija *Bodegas Ysios* na sjeveru Španjolske

Vinariju *Bodegas Ysios* u baskijskoj pokrajini Álava (Araba na baskijskom) u sjevernoj Španjolskoj izgradio je 2001. poznati španjolski arhitekt, kipar i inženjer Santiago Calatrava, specijaliziran za najsloženije konstrukcije mostova te dvorana i hala velikih raspona. Investitori *Bodegas* i *Bebidas* grupa htjeli su

dobiti građevinu koja će biti simbol prestižnoga novog vina *La Rioja Alavesa* te istodobno zadovoljiti sve stroge mjere prostora potrebnog za pohranu i prodaju vina. Zgrada je zamišljena tako da se potpuno uklopi u okolni krajolik i da bude svojevrsna prepoznatljiva skulptura.

Zgrada Bodegas Ysios trebala je biti simbol novog vina te zadovoljiti stroge mjere prostora za pohranu i prodaju vina, a zamišljena je da se potpuno uklopi u krajolik

Nastala je tako skladna i uočljiva zgrada vinarije koja stoji ispred planinskog ma-

siva Sierra de Cantabria i usred prostranih vinograda, a uspjeli je spoj funkcionalnosti, tradicije i avangarde. Izdužena se zgrada sastoji od približno 200 m dugih i 26 m širokih betonskih nosivih zidova koji su na glavnom pročelju obloženi cedrovim daskama što se odražava u manjim bazenima i podsjećaju na redove vinskih bačava. Krovna je drvena konstrukcija od lamelinarnih nosača pokrivena drvenim gredama obloženih aluminijom i prati valovitu sinusoidnu strukturu. Valja istaknuti da se valovita struktura krova mijenja i vertikalno i horizontalno tako da su ostvarena nasuprotna konveksna i konkavna zakrivljenja pročelja i začelja.

Najveća je visina zakrivljenosti postignuta na glavnom ulazu čime je dobiveno svojevrsno reprezentativno pročelje s galerijom za posjetitelje. Građevina je zapravo jednostavnoga pravokutnog tlocrta (površine 8000 m²) i položena u smjeru istok – zapad kako bi se prilagodila vinarском programu te pružila posjetiteljima uvid u sve faze proizvodnje vina. Aluminijaska valovita oplata je u kontrastu s drvom na pročelju te zelenilom vinograda i plavetnilom udaljenih planina i neba stvara poseban optički dojam.

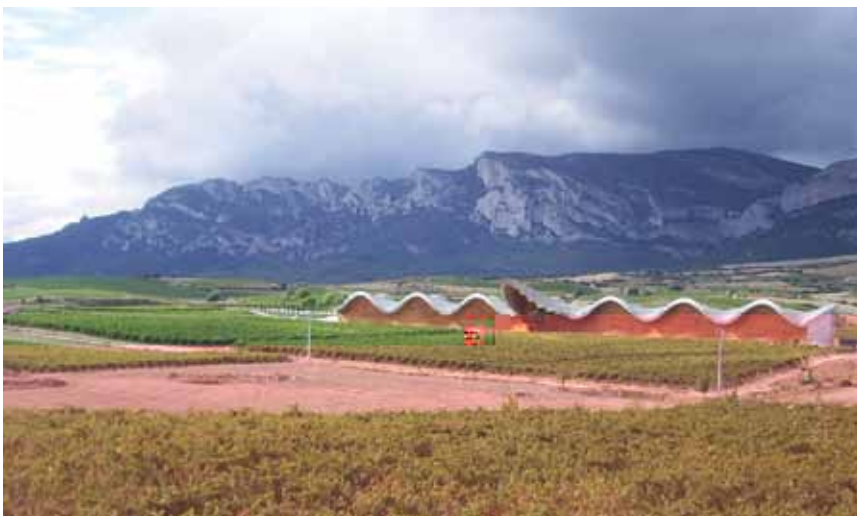
Santiago Calatrava inače je diplomirani inženjer građevinarstva i arhitekture koji je u stanju sam oblikovati svoje izrazito složene konstrukcije. Autor je brojnih građevina širom svijeta, poput Olimpijskoga sportskog kompleksa u Ateni, Auditorija na Tenerifama, mostova Alamillo i Chords, Grada umjetnosti i znanosti u Valenciji te mosta Samuela Becketta u Dublinu. Također je primio mnoga svjetska priznanja i nagrade.

3. Muzej *Kunsthau* u Grazu

Kunsthau u Grazu muzej je umjetnosti izgrađen 2003. kada je taj grad bio europska prijestolnica kulture, a danas je prepoznatljiva graditeljska znamenitost. Muzej je specijaliziran za suvremenu umjetnost i njegov se neobičan oblik radikalno razlikuje od konvencionalnih izložbenih sadržaja od kojih su mnogi građeni u tradiciji modernističkih "bijelih kubusa". Nova forma nosi poseban stilski izraz, poznat kao "blob arhitektu-

Glavno pročelje vinarije *Bodegas Ysios*

Uklapanje vinarije u prostor

Muzej *Kunsthhaus* u Gradu, nazvan i *Prijateljski izvanzemaljac*

ra" odnosno "blobitektura", za oblike koji imaju organski i ispupčen oblik. Golemu su zgradu od milja nazvali *Friendly Alien* (*Prijateljski izvanzemaljac*) njezini tvorcima, britanski arhitekti i profesori Peter Cook i Colin Fournier koji su pobijedili na međunarodnom natječaju. Njihovo se rješenje oblikom i materijalom posebno ističe u okruženju baroknih crvenih krovova, ali i prožima s pročeljem susjedne "Željezne kuće" ("Eisernes Haus"), izgrađene 1847., jedne od prvih europskih zgrada od lijevanoga željeza.

Zgrada *Kunsthhaus* muzeja u Grazu pripada posebnom stilu, nazvanom "blobitektura", koji se odnosi na oblike što imaju organski i ispupčen oblik

Arhitektura, dizajn, novi mediji, internet, umjetnost, film i fotografije ujedineni su pod jednim krovom. *Kunsthhaus* je razvijen kao prostor za međunarodne multidisciplinarnе izložbe suvremene umjetnosti od 1960. do danas. Ne prikuplja izložke i nema stalni postav, ali ni spremište ni istraživačke odjele, te je njegova isključiva namjena predstaviti i osigurati suvremene umjetničke produkcije.

Muzej je obložen tzv. "bix fasadom" (bix je složenica od riječi "big" i "piksel"), plavim akrilnim staklenim omotačem okrenutim prema rijeci Muri i središtu grada. To je poseban urbani ekran koji predstavlja različite izložbe, ali i prikazuje posebne sadržaje tako da je pročelje zgrada i svojevrsni izložbeni prostor. Osim toga u plaštu postoje posebni promatrački "pipci" kroz koje se mogu gledati neke značajnije gradske građevine koje tako na određen način postaju i muzejski izložci.

Kunsthhaus je imao manji proračun nego što ga imaju veći gradovi koji za slične sadržaje mogu izdvojiti mnogo više novca. Zgrada je ipak vrlo uspješna, a uglavnom je građena od armiranog betona i prekrivena prozirnom plavom oplatom na metalnoj konstrukciji. Već je postala svojevrsnim simbolom novog modernizma i prikladan prostor za suvremene umjetničke sadržaje. Iako se doimlje pomalo čudnom i futurističkom, ipak djeluje prilično simpatično i prirodno, zapravo prijateljski u skladu sa svojim nazivom. Noću zgrada izgleda fascinantno i svečano jer sustavom svjetala prikazuje raznovrsne sadržaje i informacije.

Muzej se nalazi u povijesnom kvartu zvanom Murvorstadt, na desnoj obali

Mure i u dotad pomalo zanemarenom dijelu grada u koji je unio potrebnu živost. Iako je dočekan s priličnom dozom skepticizma, postao je simbolom harmonije između staroga i novog Graza, ali vjerojatno i smjernica za mnoge interpolacije u povijesne gradske jezgre.

4. Azadi toranj u Teheranu

Azadi toranj nalazi se istoimenoga golemog trga u Teheranu i simbol je glavnog grada Irana. Na perzijskom se zove *Borj-e Azadi* (*Toranj slobode*), a prije je bio nazvan *Shahyad Aryamehr* (*Kraljevski memorijal*). Trg je zamišljen kao svojevrsni ulazak u grad, a izgrađen je 1971. u sklopu obilježavanja 2500. obljetnice Perzijskog Carstva. Sadašnje ime nosi od Islamske revolucije 1979. godine.

Azadi toranj projektirao je iransko-kanadski arhitekt Hossein Amanat čiji je rad pobijedio na javnom natječaju. Spomenik kombinira elemente sasanidskoga i islamskog graditeljstva, a navodno je projektant bio potaknut od protivnika politike šaha Muhameda Reze Pahlavija zbog potiranja vjerskog pluralizma.

Azadi toranj u Teheranu projektirao je iransko-kanadski arhitekt Hossein Amanat koji je kombinirao elemente sasanidskoga i islamskog graditeljstva

Cijeli *Azadi* kulturni kompleks obuhvaća područje od približno 50.000 m², u njegovoj su unutrašnjosti galerijski sadržaji, a oko tornja je nekoliko fontana. Izgrađen je od gotovo 8000 bijelih mramornih blokova iz pokrajine Isfahan. Kamene su blokove iskopani i isporučeni pod nadzorom Ghanbara Rahimija koji je bio najbolji znalac za kamen, nosio je i neformalni naziv "iranskog sultana za kamen". Oblik je svakog bloka unaprijed računalno obrađen, a bile su priložene i upute za ugradnju. Inače gradnja 46 m visokog tornja provedena je pod nadzorom ondašnjega najboljega iranskog majstora klesara Ghaffar Davarpanah

Azadi toranj u Teheranu

Varnosfaderani. Gradnju je financiralo petstotinjak iranskih industrijalaca, a toranj je svečano otvoren 16. listopada 1971.

Arhitekt Hossein Amanat od 1980. živi u Kanadi. Predani je vjernik monoteističkog bahaizma što ga je u 19. st. utemeljio Iranac koji se nazvao Bahá'u'lláh (Slava Boga), a glavno je geslo te religije da su sve vjere nastale od istog Boga i da je čovječanstvo jedno. Stoga je projektirao dio uredskih zgrada u velikomu svjetskom kompleksu bahaističkih građevina ispod brda Karmel u izraelskom gradu Haifi, ali i neke druge bahaističke zgrade u svijetu. Projektirao je i knjižnice u Jangu i Pekingu u Kini, nekoliko većih stambenih zgrada te poslovnih nebodera u SAD-u i Kanadi. Kultni i često hvaljeni *Spomenik mučenicima* u Alžiru (podignut 1982.) u pojedinostima i u općem dojmu podsjeća na *Azadi toranj*. Čini se da se takve raskošne i skupe građevine mogu graditi samo u zemljama s diktatorskom vlašću i za neku veliku prigodu, ali to dakako ne umanjuje kvalitetu rješenja Hosseina Amanata.

5. Aqua Tower u Chicagu

Slijedi neboder mješovite namjene u središtu Chicaga s 86 katova. Visinom od 261,7 m najviša je zgrada na svijetu koju je projektirala žena – arhitektica Jeanne Gang iz tvrtke *Studio Gang Architects* iz Chicaga. Zanimljivo da je to uopće prva visoka zgrada koju je projektirala ta hvaljena arhitektica, a za *Aqua tower*, kako se neboder zove, do-

bila je 2009. svjetsku nagradu *Emporis Skyscraper Award* i 2010. Bila u najužem izboru za nagradu *International Highrise Award* koju svake godine dodjeljuje Njemački muzej arhitekture iz Frankfurta. Naziv *Aqua Tower* prikladno opisuje valovit dojam koji neboder ostavlja na promatrače (lat. *aqua* = voda, eng. *tower* = toranj), posebno jer bi naziv vodotoranj bio neprikladan zato što zgrada nije ni u kakvoj vezi s vodom, ali i što u Chicagu već postoji *Vodotoranj* (*Water Tower*), visok 47 m i izgrađen 1869., koji sada služi kao turistička umjetnička galerija.

Aqua Tower sa svih je strana okružen neboderima. Radi boljeg pogleda, balkoni su nebodera istureni čak do 3,7 m, a rezultat je zgrada koja se sastoji od nepravilnih podnih betonskih ploča

Razigrano pročelje Aqua Towera u Chicagu

što pročelju daje svojevrsan valovit izgled, zapravo pravu kiparsku kvalitetu. Arhitektica Gang je u jednom razgovoru istaknula da je bila nadahnuta izbrzdanim uslojenim vapnencem koji postoji u području Velikih jezera, a ujedno se povezuje s nautičkom namjenom okolnih zgrada i s visokim valovima u obližnjem jezeru Michigan.

Zgrada se počela graditi 2007., a dovršena je 2009. godine. Investitor ili developer bila je tvrtka *Magellan Development Group LLC* iz Chicaga odnosno *Loewenberg & Associates*, tvrtka-kći u njezinu sastavu. Glavni je izvođač bila građevinska tvrtka *James McHugh Construction Co.* Ukupna je površina cijele zgrade 184.936 m², a osim 86 nadzemnih etaža ima i jednu podzemnu. U prizemlju se nalazi maloprodajni i uredski prostor, a slijedi 215 hotelskih soba (katovi 1-18) i 476 stanova za iznajmljivanje (katovi 19-52) te 263 višeeetažna raskošna apartmana za prodaju (katovi 53-81). Na vrhu su prostrane terase s vrtovima, sjenicama, bazenima, sauna-ma te stazama za hodanje i trčanje. Zapravo je *Aqua Tower* prva čikaška gradska zgrada koja kombinira stambene, apartmanske i hotelske sadržaje.

Održivost je važan čimbenik u projektu nebodera jer se izvode posebna proširenja terasa radi povećane insolacije, ali i sustav skupljanja kišnice te energetske učinkovite rasvjete. Pretpostavlja se da će zeleni krov na vrhu biti najveći u Chicagu, a zatražen je i LEED certifikat.

Projektantica Jeanne Gang dokazuje da se minimalnim intervencijama u raznovrsne veličine balkona mogu na pročeljima postići razni efekti

Projektantica Jeanne Gang projektirala je mnoge poznate građevine, poput *SOS Lavazzorio* dječjeg centra i Medijski produkcijski centar na Sveučilištu Columbia u Chicagu te *Starlight* kazalište na koledžu u Rockfordu, ali i instalaciju *Marble Curtain* u Nacionalnom muzeju graditeljstva u Washingtonu. Profesor

je na Illinois institutu za tehnologiju od 1998., a bila je i gostujući profesor na Harvardu, Yaleu i Princetonu. Njezin neboder dokazuje da se minimalnim intervencijama u raznovrsne veličine balkona mogu na pročeljima postići razni efekti.

6. Sferne kuće u Nizozemskoj

Pedesetak je neobičnih kružnih stambenih zgrada, zvanih *bolwoningen* (u doslovnom prijevodu kugla-apartmani ili stanovi s više soba u kugli; niz. *bol* = kugla, *woningen* = apartman) izgrađeno 1981. u Maaspoortu, predgrađu grada 's-Hertogenbosch (čita se Shertogenbosh), ponekad nazivan i Den Bosch, središtu nizozemske pokrajine Sjeverni Brabant s nešto više od 135.000 stanovnika. Projektant je tih neobičnih sfernih kuća svestrani nizozemski umjetnik i arhitekt Dries Kreijkamp. *Bolwoningen* su kuće u obliku kugle, a zamišljene su da budu izgrađene na tlu ili vodi i na posebnom podignutom osloncu. Izgradnja je financirana državnom potporom za eksperimentalno stanovanje, a osnovna je ideja da će stanovnici tih kuća biti jače povezani s prirodom jer se iz kugle može gledati na sve strane. Tim se eksperimentalnim stambenim kućama pokušalo dodat-

no obogatiti stanovanje i na neki način unaprijediti društvene odnose.

Bolwoningen kuće su futuristički globusi koji podsjećaju na prizemljene svemirske brodove i nalik su divovskim lopticama za golf

Bijele su kugle za stanovanje izgrađene od cementa ojačanog stakloplastikom. U skladu s nizozemskih stambenih standardima imaju promjer od 5,5 m i predviđene su za jednu ili dvije osobe, a izrađene su od dva predgotovljena betonska cilindra. U vrhu je kugle dnevni boravak, sanitarne su prostorije u sredini, a pri dnu su dvije spavaće sobe s krevetima na podizanje i sve sobe imaju ugrađene ormare. Kuće su opremljene okruglim prozorima i vratima koji su nalik onima koje nalazimo na avionima.

Desetak godina poslije slične su kuće, ali od poliestera, izgrađene u obližnjem Vlijmenu, 6 km zapadno od 's-Hertogenboscha. Istog su promjera i sadržaja, a sastoje se od 12 poliesterskih dijelova s izolacijskom ispunom. I betonske i poliesterske zgrade energetske su učinkovite, ekološki pogodne, ugodne, izdržljive i ori-

ginalne te vrlo jeftine i s niskim troškovima održavanja. Ipak u posljednje je vrijeme bilo primjedbi zbog mnogih građevinskih nedostataka, ali je uslijedila temeljita obnova pa su sada okrugle kuće ponovno spremne za svakodnevnu uporabu.

Bolwoningen kuće pomalo slične na nizozemsku verziju *Zvezdanih ratova* jer podsjećaju na prizemljene svemirske brodove nalik divovskim lopticama za golf. Ti se neobični futuristički globusi još više ističu jer su smješteni pokraj "normalnih" kuća. U svakom slučaju za neupućene djeluju prilično zbunjujuće, posebno iz zraka. Valja istaknuti da se radi o zanimljivom pokušaju jeftinoga i standardiziranog stanovanja za socijalno ugrožene, ali mogu poslužiti i kao kuće za odmor koje se, posebno one od poliestera, mogu po potrebi i lako preseljavati. Osim toga kada bi dobile samostalno energetske napajanje mogle bi poslužiti i za smještaj u nepristupačnim područjima. Bile su predviđene i za gradnju na vodi, ali zasad nije zabilježen ni jedan takav pokušaj.

7. Zgrada *Torres Blancas* u Madridu

Stambeno-poslovna zgrada zvana *Torres Blancas* (*Bijeli tornjevi*) izgrađena je 1969. u Madridu, a projektirao ju je slavni španjolski arhitekt Francisco Javier Sáenz de Oiza (1918.-2000.) uz inženjersku podršku Fernándeza Trojana i Carlota Fernándeza Casada. Projekt je nastao 1961., a radovi su trajali od 1964. do 1968. Bio je to prvi i međunarodno priznati, a vjerojatno najuspješniji projekt Oiza Sáenza koji je do kraja života živio u toj zgradi.

Toranj visok 71 m i s 21 etažom nosi naziv *Torres Blancas* jer su se trebala graditi dva slična tornja, a drugi je otpao zbog problema koje su projektantima i graditeljima te nekonvencionalne zgrade stvarale gradske vlasti. Također unatoč svom imenu, izgrađeni toranj uopće nije bijel već siv u boji betona, a bijelo je navodno bila svojevrsna posveta slikama i čistoći forme arhitekta Le Corbusiera (1887.-1965.). Projektant je ujedno namjeravao sve betonske dijelove prebojiti smjesom praha mramora i bijelog cementa, ponegdje se tvrdi i obložiti mramorom, što je dijelom učinjeno u stubišnom prostoru, ali sve je to otpalo zbog nedostatka novca.

Bolwoningen kuće u predgrađu grada 's-Hertogenboscha u Nizozemskoj

Zgrada je zapravo cilindrična struktura okružena drvenim rešetkastim balkonima. Dvadeset je katova namijenjeno stanovima i uredima, a na vrhu je nekoliko kružnih platforma s vrtovima i bazenom. Zapravo cijeli je vanjski oblik svojevrsni dijalog između arhitekture, interijera i krajolika. Oiza je nastojao izgraditi jedinstvenu visoku stambenu zgradu koja raste organski poput drveća sa zakrivljenim terasama što su grupirane poput lišća na granama. Dobiveni su tako grozdovi spavaćih soba, kupaonica, kuhinja i dnevnih soba sa zakrivljenim terasama koje su omogućile znatno bolje dnevno svjetlo u unutrašnjosti s obiljem vegetacije. To se rješenje inače smatra remek-djelom organizma, arhitektonskog pravca što ga je u suvremenoj arhitekturi zastupao američki arhitekt Frank Lloyd Wright (1867.-1959.) nasuprot racionalizmu Le Courbisiera. Organizizam postupa s arhitektonskim formama kao sa živim organizmom s biomorfološkim značajkama, a oblik je u cijelosti podređen čovjekovim potrebama.

Sáenz de Oiza htio je izgraditi jedinstvenu zgradu koja raste organski poput drveća sa zakrivljenim terasama što su grupirane kao lišće na granama

Neboder *Torres Blancas* u Madridu

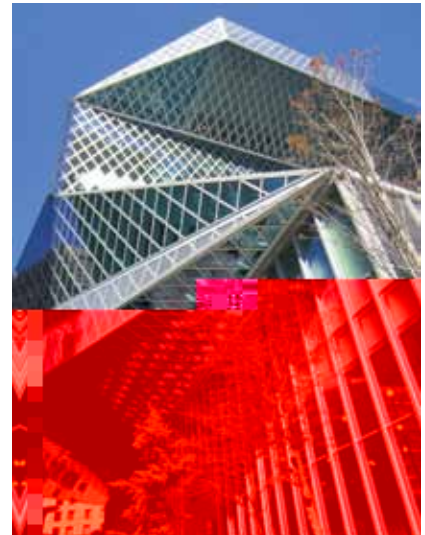
Cijela je konstrukcija uglavnom ovješena o snažne armiranobetonske stupove na pročelju i središnju jezgru sa stupovima i liftovima. Projektanti su morali rješavati složene probleme velikih kružnih ploča s konzolama. Svaki kat ima po četiri stana s kombiniranim pravokutnim i kružnim oblicima u sobama, tako da su stanari imali mnogo problema s opremanjem prostora konvencionalnim namještajem.

Francisco Javier Sáenz de Oiza dobio je za života mnoga priznanja i nagrade, a uz *Torres Blancas* najpoznatija su mu djela bazilika u Arantzazu, toranj *Triana* u Seville, španjolska ambasada u Bruxellesu, Sveučilište u Navarri, preuređenje stare palače u Las Palmasu, zgrada *Gran Canaria* u Muzeju suvremene umjetnosti i toranj *Banco de Bilbao* u Madridu.

8. Središnja javna knjižnica u Seattleu

Središnja javna knjižnica u središtu Seattlea u državi Washington na sjeverozapadu SAD-a, zgrada je od stakla i čelika visoka 56 m. Na javnom su natječaju 2004. zajednički pobijedili nizozemski arhitekt Rem Koolhaas i Joshua Prince-Ramus iz njujorškog odjela projektantske nizozemske tvrtke *OMA (Office for Metropolitan Architecture)* u suradnji s tvrtkom *LMN* iz Seattlea koja je i utemeljena za gradnju knjižnice. Od glavnoga projektantskog dvojca mnogo je poznatiji Rem Koolhaas, profesor projektiranja na Harvardu, koji je 2000. za projekte dobio i nagradu *Pritzker*, svojevrsnu Nobelovu nagradu za arhitekturu. Joshua Prince-Ramus mnogo je mlađi američki arhitekt koji je svojedobno studirao kod Koolhaasa, s kojim je surađivao na mnogim projektima, a samostalno je projektirao mnoge velike građevine, poput muzeja *Plaza* u Louisvilleu (Kentucky), multimedijskog centra i kazališta u Dallasu, Munchov muzej u Oslu i knjižnicu u Kortrijkku u Belgiji.

Hvaljenu, ali i osporavanu te višestruko nagrađivanu *SPL (Seattle Public Library – Javna knjižnica Seattlea)* gradila je građevinska tvrtka *Hoffman Construction Company* iz Portlanda. Prostire se

Središnja javna knjižnica u Seattleu

na površini od 34.000 m² i može primiti gotovo 1,5 milijuna knjiga i drugih materijala. Knjižnica ima podzemnu javnu garažu, a u prvoj godini posjetilo ju je više od 2 milijuna korisnika. To je inače treća knjižnica izgrađena na istom mjestu, a sadašnja ima jedinstven i dojmljiv izgled koji se sastoji od nekoliko diskretnih "plutajućih platformi" "zamotanih" u veliku čeličnu mrežu sa staklenom opnom. Inače je zgrada u posebnoj anketi svrstana među stotinjak najomiljenijih američkih zgrada, a svečano je otvorena 2006. godine.

Knjižnica je dojmljivog izgleda i sastoji se od nekoliko diskretnih "plutajućih platformi" koje su "zamotane" u veliku čeličnu mrežu sa staklenom opnom

Novac je za novu knjižnicu u Seattleu u iznosu od 196,4 milijuna dolara prikupljen obveznicama u akciji nazvanoj "Knjižnica za sve" koju su na referendumu potvrdili građani Seattlea. Valja istaknuti da je 20 milijuna dolara donirao i slavni Bill Gates.

Projektanti su novu knjižnicu zamislili kao svojevrsnu svečanost knjige za ključivši da će unatoč "digitalnom dobu" ljudi uvijek posebno reagirati na knjige i na tiskani materijal na papiru. Ujed-

no su se trudili da popularna gradska knjižnica ima dovoljno prostora za sve potencijalne korisnike, a unatoč neobičnom vanjskom izgledu nastojali su da namjena zgrade uvjetuje njezin oblik umjesto da se, kao što je slučaj u mnogim rješenjima, sadržaji moraju prilagođavati nametnutim strukturama. Za to su zamišljene i predviđene posebne usluge, poput kataloga publicistike, auditorij u prizemlju, posebne čitaonice, automatska naplata i sortiranje knjiga te bežična veza među više od 400 zaposlenika.

Iako su početne pohvale i nagrade u međuvremenu zamijenile i brojne pokude, valja istaknuti da za sve posjetitelje ima sasvim dovoljno prostora i da su im uvjeti u knjižnici uz obilje dnevnog svjetla zaista idealni. Ustanovilo se da više od 30 % posjetitelja, najčešće iz drugih gradova, dolazi samo da bi vidjeli to neobično zdanje. Također se tvrdi da je u međuvremenu knjižnica potaknula ulaganje od 16 milijuna dolara u nove gospodarske aktivnosti u svojoj okolini.

9. Kinémax kino u multimedijalnom parku pokraj Poitiersa

U regiji Poitou-Charentes na jugozapadu Francuske, u departmanu Vienne, desetak kilometara sjeverno do gradića Poitiersa, glavnog grada regije i departmana, na području općina Chasseneuil-du-Poitou i Jaunay-Clan, nalazi se *Futuroscope*, tematski park multimedijske, filmske i audio-vizualne tehnike s kinima za projekcije u 3D i 4D tehnologiji zajedno s brojnim atrakcijama i predstavama od kojih se neke nigdje drugdje ne mogu pronaći.

Kamen temeljac za taj futuristički park položio je krajem 1984. René Monory, predsjednik Glavnog vijeća Vienne i začetnik *Parka budućnosti*, kako se nekad nazivao. Prije toga su članovi posebnog povjerenstva za novi tematski park putovali svijetom kako bi odabrali što bolje sadržaje. Bili su se opredijelili za tematske cjeline poput kina s najsuvremenijim sustavima projekcija, ali i za paviljone posvećene zdravlju, poljoprivredi, vremenu i komunikacijama. Potom su raspisali urbanističko-arhitektonski natječaj na kojem je pobijedio fran-

Zgrada *Kinémax* u *Futuroscope* u Poitiersu u Francuskoj

cuski arhitekt Denis Laming koji je potom projektirao sve brojne sadržaje koji su postupno izgrađeni. U međuvremenu se odustalo od tzv. ozbiljnih sadržaja i *Futuroscope* se s vremenom pretvorio u pravi futuristički park za multimedijske, filmske i audiovizualne atrakcije.

Futuroscope je svečano počeo s radom u svibnju 1987. kada su otvorena i prva dva izgrađena paviljona – Paviljon *Futuroscope* i *Kinémax* kino. Poslije se nastavilo s građenjem raznovrsnih sadržaja tako da je dosad izgrađeno petnaestak paviljona. U međuvremenu je narastao i broj atrakcija što ih park nudi. Ima ih gotovo tridesetak, uglavnom raznovrsnih filmskih i multimedijskih priredaba, ali i sadržaja koji su neizbježni u sličnim zabavnim parkovima, poput "kuće strave". No *Futuroscope*, primjerice, nudi i atrakcije kao što su let kroz zrak i vodu ili ples s robotima. U sklopu parka ima mnogo restorana i butika, a uokolo i mnogo hotela. Dosad je *Futuroscope* obišlo više od 40 milijuna posjetitelja, znalo ih je na godinu biti i do tri milijuna, ali se sada broj ustalio na nešto manje od dva milijuna. *Futuroscope* trenutačno zapošljava 600 radnika, od koji je 400 povremenih. Svi su izgrađeni sadržaji *Futuroscopea* uglavnom od metala i stakla, a to su

najčešće neobične i zanimljive forme koje znaju zadiviti i zbuniti posjetitelje. Ipak najviše pozornosti izaziva *Kinémax*, jedan od prvih izgrađenih sadržaja koji se inače naziva alfanumeričkim kazalištem.

Futuroscope je futuristički park za multimedijske, filmske i audiovizualne atrakcije, a *Kinémax* je zgrada-div koja izgledom podsjeća na kvarcni kristal

---

Kinémax podsjeća na svojevrsni kvarcni kristal i to je div koji se izgledom i veličinom ističe među ostalim sadržajima parka. Riječ je o velikim nakošenim staklenim pločama koje strše iz zemlje do 35 m visine i pod kutom od 60 stupnjeva, a u kino je ukupno ugrađeno čak 420 tona nehrđajućeg čelika. Zapravo je to 3000 pričvršćenih i razmještenih ogledala raznih veličina koja odražavaju iskrivljeni okoliš u slučajnim smjerovima. Nekako se sve doimlje poput kubističkog slikarstva. Za projektiranje te iznimno složene geometrijske forme utrošeno je više od 20.000 sati računalnih simulacija. O koliko se složenoj

konstrukciji radi, dovoljno je reći da su čistači tog staklenog paviljona profesionalni planinari i da im za to treba pune dvije godine.

U unutrašnjosti *Kinéma* je tzv. *Imax* kazalište s petstotinjak sjedala i velikim *flat screen* ekranom od gotovo 600 m² (27,2 x 21,4 m). U ljetnim se mjesecima na kraju filmskih predstava moćnim hidrauličkim cilindrima sinkronizirano podiže 18 tona zaslona i otvara pristup prema velikom trgu i širokom stubištu s pogledom prema obalama umjetnog jezera.

Valja dodati da je projektant Denis Laming osim sadržaja *Futurscopea* projektirao još neke institute i kina uglavnom u Francuskoj, ali i Muzej znanosti u grčkom Solunu. Trenutačno najviše gradi u Ujedinjenim Arapskim Emiratima i u Kini, gdje je i nagrađen jer sudjeluje u gradnji "zelenih" sela. Ujedno je i predavač na sveučilištima u Tianjinu u Kini i Valenciji u Španjolskoj.

10. Slon zgrada u Bangkoku

Slon zgrada ili *Chang Building* (na tajskom *chang* = *slon*) neboder je koji se nalazi u poslovnoj četvrti Chatuchak u sjevernom Bangkoku u Tajlandu. Vjerojatno je to najpoznatija zgrada u Bangkoku, neki tvrde i u cijelom azijskom

prostoru. Zgrada se sastoji od tri u prizemlju i na vrhu međusobno povezana tornja, a visoka je 102 m i ima 32 kata. Zapravo ima sedam odvojenih cjelina, od kojih su dva tornja namijenjena uredima, a jedan stanovanju, dok je cijeli gornji dio namijenjen luksuznim stambenim apartmanima. Ostali su sadržaji podzemna garaža, bazen i vrtovi te šoping-centar s bankom i poštom u prizemlju.

Ono što ovu glomaznu građevinu čini neobičnom jest činjenica da sliči slonu koji je, posebno ako je bijeli, u Tajlandu sveta životinja. Zbog toga je to jedna od najviše slikanih zgrada u cijeloj Aziji koju je i *CNN* početkom 2011. svrstao među dvadesetak najpoznatijih svjetskih nebodera.

Zgradu je projektirao tajlandski arhitekt Ongard Satrabhandhu, radove su izvodili *Arun Chaiseri Group* i *Elephant Group* na čelu s konzalting inženjerom dr. Arunom Chaiserijem, a radovi su završeni 1997.

Zgrada je diskretno stilizirani prikaz slona s okruglim prozorima za oči te malim naznakama na pročelju za kljove, uši i rep

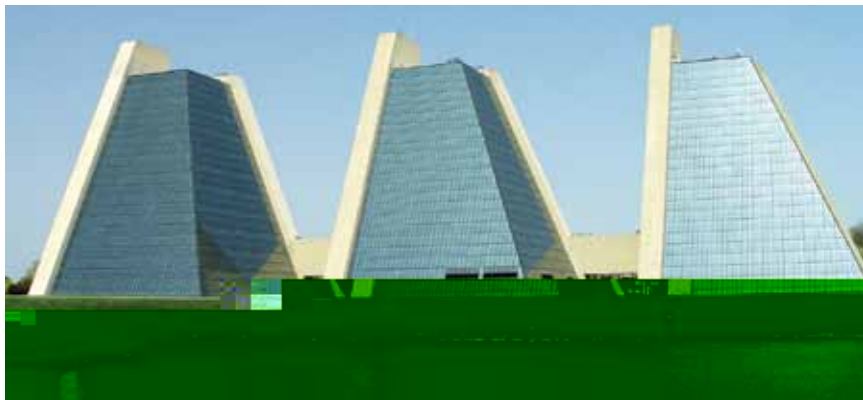
Slon zgrada gotovo je neizbježna u svim pregledima neobičnih građevina u svijetu, ali se u posljednje vrijeme često nađe i na popisima najružnijih svjetskih građevina, posebno u grupi onih zgrada koje su svojevrsan graditeljski kič jer nalikuju na neke uporabne predmete, poput jedne knjižnice u SAD-u kojoj zidovi sličje hrptovima knjiga, jedne zgrade također u SAD-u koja je smještena u golemoj košari (zapravo upravnoj zgradi tvrtke koja proizvodi košare) ili banke sa zidovima od oslikanih novčanica u Kuanusu u Litvi. To ipak nije usporedivo s gracioznom tajlandskom zgradom sa središnjim otvorima u svojoj konstrukciji kakvih ima dosta u svijetu (primjerice *La-Grande-Arche-La-Defense* u Parizu ili *Edificio Mirador* u Madridu), a prikaz je slona stiliziran i naznačen vrlo diskretno – okruglim prozorima za oči te malim naznakama na pročelju za kljove, uši i rep. Radi se zapravo o golemoj uočljivoj prostornoj skulpturi koja se lako pamti i kojoj srednji toranj (prednja noga stiliziranog slona) služi kao izvrsna komunikacijska veza s apartmanima na vrhu. Kada se zna da je projektant Ongard Satrabhandhu arhitekt koji je projektirao gotovo sve suvremene zgrade u Tajlandu, i da je cijenjen i u svijetu, ne može mu se zamjeriti što nije odolio dodatno istaknuti vezu sa slonom, posebno stoga što po budističkom vjerovanju ta životinja donosi sreću.

Zaključne napomene

Završavajući prikaz deset najneobičnijih svjetskih građevina u kojem smo se trudili uvrstiti zgrade koje nisu samo neobične već i iznimno svrhovite, moramo reći i zašto smo neke izostavili. Htjeli smo svakako uvrstiti i umjetnički muzej *Frederick R. Weisman* na Minnesota sveučilištu u Minneapolisu koji je projektirao proslavljeni arhitekt Frank Gehry. Ta neobična metalna zgrada gotovo je nezaobilazna u sličnim pregledima, ali opredijelili smo se za samo deset građevina pa je nismo stigli uključiti. Neuključivanju je na neki način kumovala i činjenica što fotografija koju smo imali ne ističe previše njezinu ljepotu.

Slon zgrada u Bangkoku

Piramide u Indianopolisu

Hotel *Burj Al Arab* u Dabaiju

Dvije smo zgrade, koje su također nezaobilazne u takvim pregledima, zaobišli zato što se zaista radi o lijepim zgradama, ali bez neke izrazite originalnosti. Radi se ponajprije o tzv. *Piramidama* u Indianopolisu koje su projektirali arhitekti Kevin Roche i John Dinkeloo, i hotelu *MGM-Grand* u Macau u Kini koji je izgrađen 2007. Prvi se sastoji od tri staklene i pri vrhu prerezane piramide koje su s dvije strane obložene kamenim zidovima, a drugi je glomazna visoka zgrada po visini podijeljena u tri raznoliko jarko obojena dijela, s tim što je srednji dio neznatno zaokrenut. Slično se može reći i za dvije lijepe staklene hale indijske tehnološke tvrtke *Infosys Limited* u njihovom kampusu u indijskom gradu Pune. Radi se o kružnim staklenim dvoranama koje podsjećaju na napuhane šatore za zimsko igranje tenisa. Svjesno smo isključili i *Burj Al Arab* (*Arapski toranj*) u Dabaiju koji je s visinom od 321 m jedan od najviših hotela na svijetu. Izgrađen je 1999., a projektirao ga je britanski arhitekt Tom Wright. Izgrađen je na posebnom otočiću i s kopnom povezan posebnim mostom te pripada najraskošnijim i najskupljim svjetskim hotelima, a ima i pet plus zvjezdica. Ponegdje se ističe da ima sedam zvjezdica, no to je samo dosjetka jednoga egzaltiranog novinara. Oblikovno podsjeća na brod što nije odviše originalno, posebno kada se zna da pomalo podsjeća na *Torre Vasco da Gama* u Lisabonu, neboder koji je 1998. bio izgrađen za svjetsku izložbu, a sada je pretvoren u hotel. Sličan je i hotel *W Barcelona* odnosno *Hotel Vela* u Barceloni, no on je izgrađen 2009. *Burj Al Arab* visok je i skup neboder, ali teško da bi se moglo reći da je lijep. Posebno zbunjuje njegov raskošni interijer koji bi više pristajao nekome baroknome europskom dvorcu.

Htjeli smo svakako uključiti i neobičan *Astra toranj* koji je 1971. izgrađen u Hamburgu, a projektirali su ga Carl-Friedrich Fischer i Horst von Bassewitz. Taj je neboder bio u vlasništvu pivovare *Bavaria-Brauerei* koja je proizvodila pivo *Astra*, a neobičnost je tog nebodera u tome što se mogao nekoliko katova

Negdašnji mlin na srušenom mostu preko Seine u gradiću Vernon

spuštati i podizati po središnjoj jezgri. No ta je zgrada nedavno srušena, navodno zbog nestabilnosti podloge, a na njezinu je mjestu jedan drugi *Astratoranj* koji je vrlo lijep, ali sasvim nepokretan.

Neke smo zgrade izbacili jer uopće nisu neobične i podsjećaju na tornjeve za nadzor zračnog prometa, a jedina im je originalnost stambena namjena

Nekoliko smo zgrada, koje su također nezaobilazne na sličnim listama, odmah izbacili. Čudili smo se zašto se ondje i pojavljuju jer uopće nisu neobične već podsjećaju na tornjeve. Jedina im je originalnost što imaju stambenu namjenu, a jedino opravdanje da ih netko želi proglasiti "najneobičnijim zgradama

na svijetu" može biti samo u tome što se slične liste najčešće rade u Americi. Riječ je o tzv. *Mushroom house & funicular* (Gljiva kući i uspinjači) na jednoj plaži u San Diegu u Kaliforniji te zgradi zvanoj *Chemosphere*, izgrađenoj 1960. u Los Angelesu.

Kako smo svjesni da je cijeli prikaz informativnog karaktera koji ništa ne dokazuje već samo upućuje na neiscrpne mogućnosti ljudske imaginacije, ističemo da se na sličnim prikazima neobičnih zgrada pojavljuju i neke starije zgrade koje se ističu po nekim posebnostima. To ujedno dokazuje kako se sve liste rade vrlo površno, čak i bez ikakvih kriterija. Dobar je primjer mlin na srušenom mostu preko Seine u gradiću Vernon u Normandiji koji se posvuda navodi, a slikao ga je i slavni Claude Monet. Prvi je drveni most na tom mjestu izgrađen u 12. st., a na njemu je, najvjerojatnije u 16. st., izgrađen mlin, što i nije neobično jer su mnogi mlinovi bili

na mostovima. Most je zbog dotrajalosti potpuno uništen početkom 19. st., a zamijenio ga je kameni most izgrađen 1861. na koji je preseljena zgrada starog mlina. I taj je most stradao u ratu 1870. i obnovljen 1872., da bi bio potpuno uništen u bombardiranju 1940. i više nije obnovljen. Poslije je 1955. u blizini izgrađen novi most, a mlin je ostao na obalnom dijelu srušenog mosta. I to je njegova jedina neobičnost.

Često se u sličnim prikazima prikazuju uske ili tanke kuće, od kojih je jedna u Londonu, a druga u Odesi. Poseban je slučaj najviše slikana kuća u središtu Odesa koju nazivaju i *Vještičja kuća*. U tom se slučaju radi o prevari jer je kuća, koja je inače normalna zgrada, na jednom svom kraju, valjda zbog nedostatka novca, postala trokutasta i zatvorena je pod ostrim kutom. Međutim to uopće ne smeta brojnim posjetiteljima i turističkim grupama. Za kraj smo ostavili jednu sasvim neobičnu i "otkačenu" zgradu – hotel *Spi-*

Hotel *Spirit* u Bratislavi

rit ili *Ludi hotel* u Bratislavi. Nalazi se nedaleko od glavne željezničke stanice i očito je da su njegovi vlasnici likovno nadareni jer je navodno i unutrašnjost potpuno išarana odnosno oslikana. Hotel je, kako se čini, prava atrakcija i

vrlo je dobro popunjen. Na jednom smjestu pročitali da je izgrađen u "neohundertwasser" stilu i tome se zaista nema što dodati. Jedino bi se moglo reći da bi takav hotel u nas vjerojatno bio odmah srušen i da ne bi dobio dozvo-

lu za rad, unatoč tome što smo zemlja s možda najviše bespravno izgrađenih građevina.

Izvori:
Wikipedija, Google Earth
i brojni internetski portali

WORLD'S MOST UNUSUAL MODERN BUILDINGS

In the flood of presentations about the world's unusual modern buildings, we have decided to present our selection of ten most unusual buildings in the world. At that, care was taken to select buildings that are not only unusual but also functional and original, while we omitted buildings that are unusual because they imitate a well known object or animal, as such buildings can rightly be classified as architectural kitsch. It is interesting that buildings designed by some of the world's best known architects were finally

included in this list. Buildings that could have been inserted in this list, and buildings that have no qualities that would justify their listing, but are often presented on such lists, are briefly presented at the end of the article. Buildings that can hardly be called unusual are also presented, as well as the buildings that totally confuse us by their shape and wackiness, although their beauty and functionality is in most cases quite questionable.